

Tilburg University

De economische situatie

Kaag, H.A.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1957

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Kaag, H. A. (1957). De economische situatie. *Maandschrift Economie*, 22(3), 117-120.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

ECONOMIE

Tijdschrift voor Algemeen Economische
Bedrijfs-Economische en Sociale Vraagstukken

Twee en twintigste jaargang   No. 3   December 1957

DE ECONOMISCHE SITUATIE

door

Prof. H. A. KAAG

Het is nu al meer dan 27 jaar geleden, dat ik een rede voor het zogenaamde crisiscongres van de Katholieke Werkgevers aanving met de volgende woorden:

„Het verschijnsel, dat thans weer onze aandacht vraagt, behoort wel tot de vreemdsoortigste, dien men zich denken kan. Terwijl de techniek gedurende de laatste jaren weer nieuwe triomfen vierde, de interne organisatie van tal van ondernemingen grote vooruitgang boekte, de krachten van de natuur in een verrassend snel tempo aan de macht van de mens werden dienstbaar gemaakt, ja de natuur zelf door gunstige weersomstandigheden in het algemeen tot een overvloedige oogst medewerkte, loopt de voorziening van de behoeften der mensen — zelfs van de meest dringende — gevaar en zien velen met angst en bezorgdheid de komende wintermaanden tegemoet.

Inderdaad is een tijd als deze vol bittere tragiek.

Millioenen gezonde, geschoolde, vlijtige arbeiders die werken willen en niet kunnen, ondernemers die al hun energie inspannen om de nieuwste technische vindingen toe te passen en verrichtingen binnen hun bedrijf zo rationeel mogelijk te ordenen, door omstandigheden, grotendeels buiten hun macht, gedwongen dat vernuftig apparaat van mensen en machines geheel of gedeeltelijk stop te zetten. De moeizame prestatieverhoging van jaren op eenmaal, al is het dan ook tijdelijk, verloren door arbeidsverkwisting, de geniale schepping van de ondernemer bedreigd, het bestaan van vele arbeiders in gevaar gebracht.

Zo moet worden toegegeven, dat de rationalisatie van de productie binnen het bedrijf niet in gelijke mate gepaard is gegaan aan een rationalisatie daar buiten, de juiste ordening van de productiefactoren binnen de onderneming niet met zich mede heeft ge-

bracht een gelijke automatische ordening van de verschillende ondernemingen en huishoudingen op elkaar en dat daardoor het productie-apparaat niet in die mate tot de volkswelvaart heeft bijgedragen als waartoe het technisch in staat is. De juiste ordening van de huishoudingen op elkaar is een vraagpunt dat door velen tot nu toe is verwaarloosd, waarvan de urgentie echter in dagen als deze bijzonder tot uiting komt”.

Het beeld dat ik toen schetste is zeker niet zonder meer toepasproduceert rendementsberekeningen, die meer op het verleden dan op het heden slaan.

Ik geloof, dat het meer dan ooit gewenst is de naakte feiten bekend te maken ook al om paniek verwekkende geruchten de kop in te drukken. Meer dan ooit is het zeker gewenst dat de regering nauwkeurig wordt ingelicht. Voor het Centraal Bureau van de Statistiek en het Planbureau ligt hier een belangrijke en verantwoordelijke taak. Men schrome daarbij niet zijn diagnose en prognose regelmatig te wijzigen; de ondernemer doet dit dagelijks zoal niet van uur tot uur.

Men vereenvoudige het probleem ook niet door alle leed op de bestedingsbeperking te schuiven. In de eerste plaats omdat we hier niet met een zuiver nationaal verschijnsel te maken hebben. Niet alleen in Nederland maar ook in praktisch alle landen van de wereld doet zich een conjuncturomslag voor. Men zie maar naar de daling van de tankvrachten tot ongeveer 10% van het hoge niveau van januari l.l. wel strek in het oog springen. Die daling van de vrachten is niet alleen belangrijk omdat ze de rentabiliteit van ondernemingen aantasten en tot oplegging van schepen hebben geleid. Zij wijst echter ook op een inkrimping van de wereldhandel. Ook de verkrapping van de credietsituatie is geen nationaal maar een internationaal verschijnsel. Ze uit zich niet alleen in een verhoging van de rentestand, welke waarschijnlijk tijdelijk zal zijn, maar ook wat veel ernstiger is, in de moeilijkheid soms zelfs in de onmogelijkheid bepaalde op zich zelf gezonde objecten te financieren.

Ook omtrent de aard van de bestedingsbeperking heerst naar mijn mening misverstand. Ze berust niet op een verstandig of onverstandig besluit van de Overheid, ze is door de omstandigheden opgedrongen. Het is als met de huisvader die niet om paedagogische redenen of andere verstandelijke overwegingen zijn gezin erop moet wijzen, dat het met allerlei uitgaven uit moet zijn eenvoudig omdat hij deze zonder zich in roekeloze engagementen te steken niet meer financieren kan.

Dit wil niet zeggen dat al aanvaard men deze diepere oorzaken van de bestedingsbeperking het met alle facetten van het gevoerde beleid eens behoeft te zijn of dat men eenvoudig maar bij de pakken neer behoeft te zitten en de gebeurtenissen eenvoudig maar over zich heen behoeft te laten gaan. Zeker de omvang en de structuur van ons land maakt ons in hoge mate afhankelijk van omstandigheden buiten onze grenzen, maar geheel machteloos staan wij toch niet. Wat wij nodig hebben is in de eerste plaats een internationale selijk op de huidige situatie. De verschijnselen, welke we thans zien zijn veel minder eclatant, de contouren minder scherp.

Toch is het goed de herinnering aan de dertiger jaren weer in ons geheugen terug te roepen. Voor de oudere generatie is dit eigenlijk niet nodig. Ze is bij hen misschien nog wat te levendig, met het gevaar, dat men te gemakkelijk in een paniekstemming dreigt te vervallen, al durven sommigen aan die tijd met zijn verschrikkingen zelfs niet te denken. Nergens vindt men deze mentaliteit sterker dan in de Verenigde Staten waar die herinnering aan die dertiger jaren misschien nog sterker is dan die aan de laatste wereldoorlog en waar enerzijds het niet tot de bon ton behoort daarop zelfs maar te zinspelen, anderzijds echter de vaste wil is ontstaan kost wat kost een situatie als toen te voorkomen. Over de mogelijkheid daarvan bestaat juist bij die oudere generatie twijfel. Gelukkig dat naast haar een jongere staat, niet bezwaard door sombere herinneringen, overtuigd van de mogelijkheid ook het economisch leven in hoge mate te beïnvloeden zoal niet te beheersen toegerust met een veel betere kennis van de instrumenten en met de beschikking over veel meer feitelijke gegevens dan vijf en twintig jaar geleden het geval was.

Zo bestaat er een grote mate van overeenstemming ook tussen de partijen over de doelstelling van de conjunctuur-politiek, geen neiging om bij de pakken neer te zitten, meer bekendheid met de feiten en de mogelijkheden.

Weliswaar bestaat er nog altijd verschil van mening over de ernst van de situatie over de te hanteren instrumenten en over de timing; bij allen is echter los van alle partijen de vaste wil aanwezig economische en sociale calamiteiten als van de dertiger jaren te voorkomen.

De ernst van de situatie wordt zo langzamerhand meer en meer duidelijk. Ze komt in de gepubliceerde gegevens onvoldoende tot uitdrukking. Zo zijn de gepubliceerde werkloosheidscijfers misleidend. Ze geven geen beeld van de zogenaamde stille werkloosheid

in de vorm van verkorte arbeidstijd, wachtgeldregelingen en bij gebrek aan orders verminderde uitnutting van de aanwezige arbeidscapaciteit.

Ook de mededelingen omtrent de gang van zaken bij verschillende ondernemingen, zoals die o.a. door de financiële pers worden gepubliceerd zijn soms bewust te optimistisch. Men publiceert bij voorkeur zogenaamde „goede” berichten, maakt onvoldoende onderscheid tussen de winsten voor en na de conjuncturomslag en conjunctuurpolitiek en niet een reeks van nationale maatregelen, welke bijna steeds een min of meer defensief karakter zullen hebben. De verantwoordelijkheid van de Verenigde Staten is in dit opzicht wel duidelijk.

Ons uiteindelijk optimisme is gebaseerd op de overtuiging dat zij zich van die verantwoordelijkheid bewust zijn, de economische wetenschap en kennis in geen land de laatste jaren zo sterk tot ontwikkeling is gekomen als daar, nergens ook zo'n grote overeenstemming bestaat, omtrent het na te streven doel en bovendien de regering in een door alle partijen gedragen en gesteunde Employment Act de uitdrukkelijke opdracht heeft gekregen voor een zo groot mogelijke werkgelegenheid en welvaart in samenwerking met het bedrijfsleven zorg te dragen.

Toch dragen ook wij onze eigen verantwoordelijkheid en moeten ons eigen spel spelen.

Ik hoop daar in een volgend artikel op terug te komen.

Het is zeker nog niet de tijd om de economische activiteit te stimuleren. De vraag is echter wel of men goed doet thans te remmen. Het laatste is op een gladde weg een levensgevaarlijk avontuur.